

॥ श्रीः ॥
चौखम्बा सुरभारती ग्रन्थमाला
496
—†—

श्रीविद्यारण्ययतिप्रणीतं
श्रीविद्यारण्यवतन्त्रम्
भाषाभाष्योपेतम्

पूर्वार्द्धम् * द्वितीयो भागः
(द्वादशत अष्टादशश्वासात्मकः)

भाषाभाष्यकारः
श्री कपिलदेव नारायण
'स्वरूपावस्थित'

चौखम्बा सुरभारती प्रकाशन
वाराणसी

विषयानुक्रमणी

विषयाः

पृष्ठाङ्काः विषयाः

पृष्ठाङ्काः

द्वादशः भासः

श्राव्यक्रानिर्माणप्रकारः	१
धातुविशेषे पूज्यकालसंख्याविशेषः तत्फलम्	१
चक्रस्य प्रस्तारभेदेन त्रिविध्यम्	२
प्रस्तारत्रयस्य फलानि	३
निषिद्धधातूनन्यानि निषिद्धाधिकरणानि	३
पाठप्रमाणम्	३
सृष्ट्यादिचक्रे तत्क्रमेण पूजा	४
चक्रस्य सृष्ट्यादिभेदलक्षणानि	४
मण्डपरचनार्थं प्राचीज्ञानप्रकारः	५
मण्डपरचना	७
मण्डपलक्षणम्	८
मण्डपनिर्माणविधिः	९
त्रिशूलनिर्माणप्रकारः	११
चतुरस्रकुण्डनिर्माणप्रकारः	१३
योनिकुण्डनिर्माणम्	१६
अर्धचन्द्रकुण्डनिर्माणम्	१६
त्रिकोणकुण्डनिर्माणम्	१७
वृत्तकुण्डनिर्माणम्	१७
षड्कुण्डनिर्माणम्	१८
पद्मकुण्डनिर्माणम्	१८
अष्टास्रकुण्डनिर्माणम्	१९
पञ्चास्रकुण्डनिर्माणम्	१९
सप्तास्रकुण्डनिर्माणम्	२०
काम्यहोमेषु कुण्डभेदेन फलभेदः	२०
वर्णभेदेन कुण्डभेदः	२१
वेदिकापरितः कुण्डनिर्माणविशेषः	२१
कुण्डे राशिस्थितिः	२१
कुण्डवासना	२१
होमसंख्याभेदेन कुण्डमानभेदः	२२
द्विहस्तादिकुण्डविशेषाणां मानानुलक्षेत्रफलानि	२२
त्रसरेणवादिमानभेदः	२२

कुण्डाविस्तारायामसमाननिम्नस्त्रातकरणे मेखलादिप्रमाणम्	२२
कुण्डानामयथाकरणे दंष्ट्राः	२५
कण्ठप्रमाणम्	२६
यानिप्रमाणम्	२६
नालप्रमाणम्	२७
नाभिप्रमाणम्	२८
वास्तुपूजा	२८
वास्तुपूजायकरणचनप्रकारः	२८
वास्तुपूजाफलं तदकरणे फलवैपरीत्यम्	३०
अङ्कुरार्पणविधिः	३१
दीक्षाकाले भासाः	३३
दीक्षानक्षत्राणि	३४
दीक्षायां निषिद्धनक्षत्राणि	३४
दीक्षातिथयः	३४
दीक्षास्वारादिकम्	३५
दीक्षायोगः	३६
दीक्षाकरणानि	३६
दीक्षालग्नानि	३६
दीक्षाकालः	३७
अधोमुखनक्षत्राणि	३७
ग्रहणे दीक्षारम्भः	३७
क्रियावती दीक्षा	३८
मधुपर्कविधानम्	३९
शक्तिगन्धाष्टकम्	४४
वैष्णवगन्धाष्टकम्	४४
शाम्भवगन्धाष्टकम्	४५
वैदिकमन्त्रपञ्चकोट्यारः	४५
कलशमण्डलार्चाबहिसंस्कारचरुसम्पादनादि	४६
अग्निस्थापनहोमकर्म	४९
प्रणीतास्थापनप्रकारः	५४
कुण्डाज्यस्रुगादिसंस्कारः	५६
मण्डले बलिः	६०

विषयाः

अध्वविवेचनम्
षडध्वशुद्ध्यादि
पूर्णाहुतिः
अग्न्युद्गासनम्
गुरुदक्षिणा
वर्णदीक्षा
कलादीक्षा
वेधदीक्षा
स्पर्शदीक्षा
वाग्दीक्षा
दृग्दीक्षा
शान्भवदीक्षा
पूर्णाभिषेकविधिः
खारीप्रमाणम्
दीक्षाप्रयोगः
कुण्डाग्निस्थापनतत्पूजा
पूर्वादिदिक्षु बलिदानम्
गणेशपूजा

पृष्ठाङ्काः । विषयाः
त्रयोदशः श्वासः

६२	गौर्यादिमातृकापूजा	८५
६३	पुण्याहवाचनम्	८६
६४	मण्डपदेवतास्थापनपञ्चावनयः	८७
६५	अग्निदेवतास्थापनम्	९७
६७	चिनायकादिस्थापनम्	९७
६७	कलशामिमन्त्रणादि	९८
६८	अध्वभावनाशोधनविधिः	९९
६८	दीक्षाहोमविधिः	१००
६९	क्रियादीक्षाकरणशक्ती संक्षेपविधिः	१०३
६९	अग्नेर्वर्णादिफलम्	१०३
६९	सात्त्विकादिजिह्वाभेदः	१०५
६९	सात्त्विकादिजिह्वाभेदः	१०६
७०	सुक्लध्वजचयनाप्रकारः	१०६
७०	होमद्रव्याणां प्रमाणानि	१०९
७०	समिधः	११०
७६	वर्णदीक्षाप्रयोगः	११०
८४	कलादीक्षाप्रयोगः	१११
८५	स्पर्श-वाग्-दृग्-वेधदीक्षाप्रकारः	१११

चतुर्दशः श्वासः

कार्दामते पूर्णाभिषेकविधिः	११४	सप्रयोगः कुलसुन्दरीनित्यापूजनविधिः	१४३
नवग्रहादिमण्डलपूजाविधिः	११६	सप्रयोगः नित्यानित्यापूजनविधिः	१४५
तिथिवारक्षदेवता	११८	सप्रयोगः नीलपताकानित्यापूजनविधिः	१४८
तद्दिननित्यापूजाविधिप्रयोगः	११९	सप्रयोगः विजयानित्यापूजनविधिः	१५०
हाकिन्दादिदेवतापूजाप्रयोगः	१२०	सप्रयोगः सर्वमङ्गलासपर्याविधिः	१५३
पञ्चाशन्मिथुनपूजा	१२२	सप्रयोगः ज्वालामालिनीनित्यापूजाविधिः	१५५
कामेश्वरीनित्यायजनविधिः	१२३	सप्रयोगः चित्रानित्यायजनविधिः	१५७
भगमालिनीनित्यायजनविधिः	१२६	सप्रयोगः कुरुकुल्लासपर्याविधिः	१५९
नित्यक्लिन्नापूजनविधिः	१३०	वारहोसपर्याविधिः सप्रयोगः	१६२
भेरुडानित्यापूजनविधिः	१३२	बारेशानां पूजाप्रयोगः	१६४
वह्निवासिनीनित्यापूजनविधिः	१३४	तिथीशार्चनप्रयोगः	१६४
कञ्जेश्वरीनित्यापूजनविधिः	१३६	नक्षत्रेशदेवतापूजाक्रमः	१६४
शिवादूतीनित्यापूजनविधिः	१३९	नवग्रहपूजाविधिः	१६५
सप्रयोगः त्वरिता नित्यापूजनविधिः	१४१		

विषयाः

पृष्ठाङ्काः | विषयाः

पृष्ठाङ्काः

पञ्चदशः श्वासः

प्रातःकृत्योत्तरं सन्ध्याकथनम्	१६८	द्वादशशलाकास्तुतिः	१९७
मध्यन्दिनसन्ध्या	१७४	नित्याकवचम्	१९८
सायंसन्ध्या	१७५	अधिवासनदिनकृत्यम्	१९९
अर्धरात्रिसन्ध्या	१७७	कादिमते पूर्णाभिषेकविधिः	२००
नित्यतर्पणविधिः	१७८	खारोलक्षणम्	२००
पीठपूजा	१७९	कालचक्ररचनाप्रकारः	२००
अर्घ्यस्थापनम्	१८०	यन्त्रभेदकथनम्	२०१
आवरणपूजा	१८२	दिननित्याविद्यापरिज्ञानम्	२०४
नित्यहोमविधानम्	१८८	पर्याप्तनित्याक्रमः	२०४
अक्षराणां वर्णविभागः	१८९	नैमित्तिकपूजा	२०५
पूर्णमण्डलवर्णक्रमः	१८९	दमनारोपणविधिः	२०६
उद्धारपूर्वं कालनित्याविद्यापारायणजपक्रमः	१९१	पवित्रारोपणविधिः	२०९
अङ्गविद्याजपकथनम्	१९२	पूज्यापूज्यकुमारीलक्षणम्	२१३
कालनित्याजपः	१९२	पूज्यापूज्यसुवासिनीलक्षणम्	२१३
युगाक्षरोत्थविद्याजपविशेषः	१९४	कालीमते पूर्णाभिषेके शक्तिन्यासः	२१५
त्रिपुरभैरवोस्तुतिः	१९५	न्यासानुसन्धानशतश्लोकी	२१८
		अन्तर्यामकरणम्	२२२

षोडशः श्वासः

कालीमते पुरश्चरणविधौ पुरश्चरणशब्दनिरुक्तिः	२२५	मालामणिफलकथनम्	२३८
विनियोगलक्षणम्	२२५	मिश्रमणिनिषेधः	२३९
पुरश्चरणेऽङ्गसंख्याविकल्पः	२२५	वश्योच्चाटनादी मालाप्रकारः	२३९
पुरश्चरणे श्रीविद्याजपसंख्या	२२७	मालायाः सात्त्विकादिभेदाः	२४०
त्रिलक्षणजपपूर्वं श्रीचक्रसाधनम्	२२८	देवताभेदेन मालासंस्कारकालः	२४०
नवलक्षावधि सफलं पुरश्चरणप्रकारः	२२९	सूत्रनिर्णयः	२४१
जपसंख्यानिर्णय	२३०	मालाप्रथमविधानम्	२४१
जपस्थानवचनम्	२३१	मालासंस्कारः	२४२
कूर्मचक्ररचनपरिज्ञानम्	२३३	पञ्चगव्यनिर्णयः	२४२
विद्यासाधनादि	२३४	रुद्राक्षमाहात्म्यं तदुत्पत्तिस्तन्मुखभेदास्तत्फलानि च	२४३
विद्याव्रतदिनवर्ज्यानि	२३५	कर्मालानिर्णयस्तत्फलञ्च	२४८
विद्यासिद्धिचिह्नानि	२३५	पुरश्चरणकालविहितानि	२५०
कूर्मस्थितितत्प्रयोगः	२३५	नित्यनैमित्तिकजपकथनम्	२५१
साध्यसाधकनाम्नोरित्वज्ञानपूर्वं वैरिस्थानत्यागः	२३७	गुरुसन्तोषफलम्	२५१
अक्षमालानिर्वचनम्	२३८	भैसादिनियमः	२५१

विषयाः	पृष्ठाङ्काः	विषयाः	पृष्ठाङ्काः
निषिद्धकथनम्	२५२	व्रतवर्ज्यानि	२६८
जपमन्त्रा भाषणे प्रायश्चित्तम्	२५२	मन्त्रसिद्धयसिद्धयोर्हेतुकथनम्	२६८
पुरश्चरणकर्तृनियमः	२५३	भोजनसम्पादनादि	२६९
कुशपवित्रसुवर्णधारणनियमः	२५५	शयनप्रकारः	२६९
दर्पभेदादिकथनम्	२५६	स्वप्नपाणवमन्त्रः	२७०
नग्नभेदाः	२५६	शुभसूचकस्वप्नाः	२७१
ग्रौहपादलक्षणम्	२५७	अशुभसूचकस्वप्नाः	२७२
जपतन्द्रेदलक्षणम्	२५७	अशुभस्वप्नप्रार्थनक्षतम्	२७२
विहितासनानि	२५८	स्वप्ननिवेदनम्	२७३
निषिद्धासनानि	२५८	साधकस्य विघ्नपूर्वं मन्त्रसिद्धिचिह्नानि	२७३
जपपूर्वदिनकृत्यम्	२५९	सिद्धिप्रत्ययाः	२७४
क्षेत्रपालवलिमन्त्रः	२५९	होमक्रमः	२७५
जपारम्भकार्यम्	२५९	होमाशक्तौ द्विगुणादिजपः	२७५
व्रतयज्ञविवाहादौ मूलकविचारः	२६१	तर्पणब्राह्मणपूजने	२७६
व्रतिदिनं सप्तसंख्यया जपविधिः	२६२	पुस्तकलिखितादिमन्त्रजपपातकम्	२७७
जपादौ दिनातिक्रमे सिद्धिरोधः	२६३	श्रोतमालासंस्कारादौर्ना प्रयोगः	२७७
जपादौ मालाया इतिकर्तव्यता	२६३	मन्त्रसिद्धिप्रकारान्तराणि	२८५
जपादौ ध्यानादौतिकर्तव्यता	२६४	कादिभते प्रकारान्तरम्	२८६
मन्त्रसेतुनिर्णयः	२६४	पञ्चाशद्वर्णध्वनिनामानि	२८७
मालावर्तनधारणनियमः	२६५	मन्त्रसिद्धिप्रकारान्तरम्	२८७
मन्त्रजपविचारः	२६५	मन्त्रसिद्धयै द्रावणादिसंस्कारः तत्प्रयोगश्च	२८८
मालायाः मन्त्रोद्धारः	२६६	सिद्धिलक्षणानि	२८९
जपनिवेदनमन्त्रः	२६६	दिव्यपुरश्चरणम्	२९०
		कुलशक्तिपूजनक्रमः	२९१

अथ सप्तदशः श्लासः

रहस्यपुरश्चरणम्	२९३	प्रयोगविशेषाः	३१६
वीरपुरश्चरणम्	२९५	षट्कर्मलक्षणम्	३१७
वीरसाधनविधानम्	२९७	षट्कर्मदेवता-ऋतु-आसन-मुद्रा-यन्त्र-बीजादिकथनम्	३१७
सुरातर्पणविचारः	२९८	षट्कर्मयन्त्रलेखनद्रव्याणि	३१८
सुराभेदफलश्रुतिः	३००	श्राणयन्त्रोद्धारः	३१९
नीलक्रमोक्तवीरसाधनम्	३००	अथितादिलक्षणम्	३२०
वीरसाधनप्रयोगे चितासाधनम्	३०४	चक्रराजसाधनम्	३२१
शवसाधनम्	३०६	मन्त्रयोगः	३२५
शवसाधनप्रयोगः	३११	तिलकधारणम्	३३२
संक्षेपपुरश्चरणम्	३१३	आन्तरोपासना	३३३

विषयाः

अधिकारिकधनम्
पञ्चमुद्रावासान्ना
काम्यहोमविधिः
सौम्यहोमद्रव्याणि
विद्याहोमविधानम्
क्रूरहोमविधानम्
काम्यहोमद्रव्याणां मानम्

पृष्ठाङ्काः

३३४
३३४
३३५
३३६
३३८
३४३
३५१

विषयाः

माषादिप्रमाणलक्षणम्
सामिधं लक्षणम्
काम्यजपविधिः
कुटत्रयस्य पूयक्रसाधनविधिः
श्रीचक्रसाधनविधिः
तिलकाटिवश्यप्रयोगः
आकर्षणादिप्रयोगः

पृष्ठाङ्काः

३५३
३५३
३५४
३५५
३५७
३५८
३५९

अष्टादशः श्वासः

समयाचारः
महामन्त्रसाधने स्वेच्छाचारः
महामन्त्राः
कुलाचारनियमः
शिवाबलिः
दूतीयागविधिः
दूतीलक्षणानि
कुलनायिकाः
उत्तरेतरं कुलनायिकापूजनफलम्
कर्जराक्षीनां लक्षणम्
मातङ्गीपूजनम्
पञ्चमयागप्रशंसा
पञ्चमयागप्रयोगः
संक्षेपतः शक्तिशोधनम्
कामसोमयोः कलाः
अन्तर्यजनम्
स्नानलक्षणम्
सन्ध्यालक्षणम्
तर्पणलक्षणम्
अर्घ्यदानलक्षणम्
न्यासध्यानानि
ध्यानलक्षणम्
पूजनम्
जपलक्षणम्
हवनम्
मधुपर्कद्विच्छागादिपशुबलिविधानम्

३६३
३६९
३६९
३७२
३७२
३७४
३७५
३७६
३७७
३७८
३७८
३८१
३८२
३८८
३८९
३९०
३९१
३९१
३९१
३९१
३९१
३९२
३९२
३९२
३९३
३९३

कुमारीयजनविधिः
कुमारोपजनविधिः
पूज्यकुमारीलक्षणानि
अपूज्यकुमारीलक्षणानि
फलविशेषे पूज्यविशेषः
वटुकादिबलिपञ्चकप्रयोगः
कुल्लिकादिलक्षणम्
कुल्लिकाप्रयोगः
प्राणप्रतिष्ठाविधानम्
उपासनाविधिः
प्राणदूत्यः
तत्पुरश्चरणविधिविशेषः
अष्टविषाणि
शैवादिकलापरिगणनम्
प्राणयन्त्ररचनाप्रकारः
नित्यहोमेऽग्निस्थापनविधिः
सामान्येन मन्त्रान्तराणां नित्यपूजाविधिः
गृहस्थानां ब्राह्मपूजा पञ्चधा
प्रातःप्रधानभूतेज्यानिरूपणम्
मूलभूतशौचदिनिर्णयः
दन्तकाष्ठमन्त्रः
स्नानविधिस्तन्देदाः
तान्त्रिकस्नानम्
मन्त्रस्नानविधिः
ध्यानस्नानम्
ऊर्ध्वपुण्ड्रलक्षणम्

३९५
३९६
३९७
३९७
३९७
३९७
३९८
४०१
४०१
४०३
४०४
४०५
४०६
४०६
४०८
४०९
४११
४१३
४१३
४१५
४१६
४१६
४१७
४१८
४१९
४२०

विषयाः

यम्पत्रिपुण्ड्रधारणविधिः	४२०
गोमयापहरणार्थं विशेषः	४२१
त्रिपुण्ड्रधारणेऽङ्गुलिनियमः	४२१
तिलकप्रकारः	४२२
सन्ध्याविधिः	४२२
सन्ध्यालोपे प्रायश्चित्तम्	४२३
माणमण्डपप्रवेशादि	४२४
सूर्यार्घ्यदानविधिः	४२४
द्वारपूजादिविधानम्	४२५
विघ्नोत्सारणपूर्वं मण्डपप्रोक्षणादि	४२६

पृष्ठाङ्काः

विषयाः

आसनस्थापनविनियोगः	४२६
पूजाद्रव्यस्थापनम्	४२७
सप्तदृष्टवत्प्रोक्षणम्	४२७
दोषशिक्षास्पर्शः	४२८
ब्रह्मपात्रावेक्षणम्	४२८
करशोधनकर्म	४२८
भूतशुद्धिः	४२९
ऋष्यादिपदार्थनिर्णयः	४३१
षडङ्गन्यासविधिः	४३१
जातिलक्षणम्	४३२

पृष्ठाङ्काः

४२६
४२७
४२७
४२८
४२८
४२८
४२९
४३१
४३१
४३२